

SCRIITORI PE DIVAN

Vasile Dem.
Zamfirescu

O prejudecată

Viață și cărți de Nicolae Manolescu (Editura Paralela 45, 2009) mi-a prilejuit reconsiderarea unei prejudecăți, pe care o presupun suficient de răspândită în mentalitățile intelectualilor din zona umanistă: criticul literar ar fi un scriitor eșuat, în permanent efort de compensare a ratării sale prin însuși actul de „a critica” tocmai ceea ce el nu poate reuși.

Amintirile lui Nicolae Manolescu documentează existența a două filoane de vocație, autonome cauzal unul față de celălalt. Primul este, cronologic și ca importanță, atracția irezistibilă față de citit, care se manifestă de timpuriu. Fiu de profesori, Nicolae Manolescu știa literele când ajunge la școală, citește prima carte înainte de 9 ani, când își alcătuiește și o bibliotecă. Apoi, cititul îl însoțește suveran, concurat, în copilărie, doar de joc. Rețin două concluzii ale autorului: cititul îi produce plăcere prin sine însuși, nu prin conținutul lecturilor (p. 68); plăcerea de a citi este înăscută (p. 87). Cum cititul este premisa necesară a actului de critică literară, așa putea încheia aici cercetarea mea, subliniind prioritatea și independența vocației critice față de aspirația de a deveni scriitor.

Scrisul are două dimensiuni: cea legată de critică și cea beletristică. Deși Nicolae Manolescu este precoce și în ce privește scrierea de poezii sau proză (prima poezie o scrie în clasele primare, iar mai târziu scrie roman și nuvelă), niciodată nu vorbește de plăcerea de a produce literatură. Așa încât se desparte fără mari regrete de „veleitățile de prozator”, judecându-și lucid poeziile ca dovezi ale „lipsei de talent poetic”. Scrisul îi pro-

duce cu adevărat plăcere doar când se exercită în prelungirea cititului.

Dar atracția pentru citit de unde vine? Este ea într-adevăr înăscută? Interpretarea psihanalitică pe care o propun pleacă de la o remarcă făcută chiar la început: „Ceea ce îmi amintesc foarte clar este sentimentul de proprietate pe care mi-l trezeau cărțile mele”. S-ar părea că, în viața de copil a lui Nicolae Manolescu, cărțile înlocuiesc jucăriile. Pe de altă parte, în psihanaliza copilului, așa cum o concepe Melanie Klein, jucăriile îi înlocuiesc pe părinți, iar jocul cu acestea, asocierea liberă a pacientului adult. Așadar, ce ne spune jocul timpuriu al autorului cu cărțile, despre relația sa cu părinții? Deși indiciile autobiografice sînt sărace în această privință, s-ar părea că atracția pentru cărți și plăcerea posesiei lor vorbesc despre un sentiment de pierdere pe care-l compensează. Nu este exclus ca apariția fratelui mai mic cu doi ani și jumătate să-l fi privat pe Nicolae Manolescu de o parte importantă din afecțiunea părinților. Experiența psihanalitică arată că un asemenea eveniment poate reprezenta o adevărată dramă pentru primul născut, cu urmări de neșters pentru restul vieții. La Nicolae Manolescu frustrarea și mai ales agresivitatea provocată de această frustrare nu se manifestă. Nici măcar un gest simbolic de îndepărtare a noului-venit, așa cum descoperă Freud la Goethe, care a reacționat la apariția unui frățior prin aruncarea pe fereastră a întregii vesele! O singură dată autorul își exprimă mai transparent frustrarea provocată de privilegiile fratelui mai mic: una din bone îl scotea la plimbare în cărucior, „în timp ce eu rămâneam bosumflat acasă”.

Inhibiția agresivității este vădită în mărturisirea: „n-am fost niciodată interesat de arme, nici chiar în copilărie de jucăriile care le imitau”. O urmă slabă de agresivitate, într-o formă sublimată pînă la irecognoscibil, mi s-a părut că recunosc în lecțiile pe care fratele mai mare le preda celui mic pe latura dulapului din camera comună. În acest joc de-a profesorul și elevul, fratele mai mare putea să-l domine pe cel mai mic prin cunoștințele sale. Dacă e să căutăm un motiv sufletec în spatele vocației de critic literar a lui Nicolae Manolescu, atunci poate fi vorba doar de compensarea unei frustrări emoționale din prima copilărie, produsă de nașterea fratelui său. ■

